

Sivas İlinin Altınyayla İlçesinde Lakap Verme Geleneği

The Tradition of Giving Nicknames in Altınyayla District of Sivas Province

Makale Geliş Tarihi

Article Submission Date

27.02.2026

Makale Kabul Tarihi

Article Accepted Date

09.03.2026

İlyas MERMER*

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü

Sivas/TÜRKİYE

ilyasmermer@gmail.com, ORC-ID: 0009-0007-1362-2510

Özet

Ad bilimi ve halk bilimi alanında önemli bir yeri bulunan lakaplar konusu yüzyıllardan beri Anadolu coğrafyasında etkin bir gelenek olarak süregelmiştir. Kişinin toplum içinde belirgin bir özelliğine atıfta bulunarak verilen lakap, o kişiyi çevresinde isminden bağımsız olarak tanıtıcı bir işlev taşımaktadır. Kimi zaman fiziksel bir noksanlık, kimi zaman bir hastalık ya da kişinin başından geçen bir hikâyenin izlerini taşıyan lakaplar yer yer zorbalığa varacak nitelikte olumsuz çağrışımlı tamlamalar şeklinde de verilebilmektedir. Anadolu'da lakap verme geleneği sadece kişiye özgü değil aynı zamanda bir sülaleye özgü nitelik de taşıyabilir. Çalışmanın amacı, lakap verme geleneğinin teorik bilgilerinden hareketle Anadolu'nun ücra bir ilçesinde bu geleneğin ne derece var olduğu sorusuna cevap aramaktır. Bu çalışmada Sivas ilinin Altınyayla ilçesinde saha araştırma yöntemi çerçevesinde yörede kullanılan lakaplar araştırılmıştır. Sonuç olarak lakapların yalnızca kişiye değil aynı zamanda yöre insanının deyimiyle "kabile"ye de takıldığı görülmüştür. Sahadan elde edilen beş yüz civarında lakap göstermiştir ki lakap verme geleneği yörede oldukça yaygın olarak canlılığını devam ettirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ad bilimi, lakap, sülale, Sivas, Altınyayla.

Abstract

The subject of nicknames, which has an important place in the field of onomastics and folklore, has been an active tradition in Anatolia for centuries. The nickname, which is given by referring to a distinctive feature of the person in the society carries an identifying function independently of the name of that person. Nicknames, which sometimes carry the traces of a physical deficiency, a disease or a story that the person has gone through, can also be given in the form of negative connotative phrases that can sometimes lead to bullying. In Anatolia, the tradition of giving nicknames is not only specific to a person but can also be specific to a clan. The aim of the study is to seek an answer to the question to what extent this tradition exists in a remote district of Anatolia based on the theoretical knowledge of the tradition of giving nicknames. In this study, the nicknames used in Altınyayla district of Sivas province were investigated within the framework of field research method. As a result, it was seen that nicknames are not only attached to the person but also to the "tribe" as the local people call it. Around five hundred nicknames obtained from the field showed that the tradition of giving nicknames continues to be very common in the region.

Keywords: Onomastics, nickname, ancestry, Sivas, Altınyayla.

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Giriş

Türk halk kültürü içinde önemli bir yeri olan lakap verme geleneği yüzyıllar öncesinden yaygınlığını yitirmeden günümüze dek ulaşmıştır. Lakap kelimesi sözlük anlamı olarak Türk Dil Kurumunda “bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad” olarak verilmiştir (URL-1). Yaygın bir ifadeyle birlikte kullanılan “lakap takmak” ifadesi de yine aynı kaynaktan “bir kimseye onun bir özelliğini belirtecek bir ad vermek” şeklinde tanımlanır. Türk Dil Kurumunun tanımından hareketle “lakap” kavramının birtakım özellikleri üzerinde durmak mümkündür. Birincisi lakap sadece kişiye değil bir aileye ya da daha geniş kapsamıyla bir sülaleye de verilebilir. İkincisi lakabın verilme nedeni kişiye ya da aileye ait adın / soyadın yetersiz görülerek onu bazı nitelikleri bakımından çağrışım yapacak şekilde adlandırmaktır. Üçüncü işlev de verilen bu adın neye göre verildiğidir. Sözlük tanımında geçen “o kişinin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad” ifadesi bu soruya verilecek cevaba ışık tutar. Lakaplar eski dönemlerden itibaren soyadının olmadığı ve bir ismin aynı yörede birden fazla kişi tarafından kullanıldığı durumlarda onun belirleyici fiziksel, davranışsal ve ahlaki bir yönüne işaret edecek şekilde verilir. Bu belirgin yönlerin neler olabileceği, saha araştırması sonucunda elde edilen veriler ışığında diğer bölümde sınıflandırılarak verilmiştir.

Türk kültüründe ve folklorunda ad verme, ad alma, adlandırma mevzusu çok eski dönemlerden beri önemli bir konu olmuştur. Adlandırma eylemi bir nevi toplumda meydana gelebilecek olası karışıklığı engeller; nesnelere, durumları, kişileri, velhasıl şahit olduğumuz her şeyin yerini işaret eder, onları gözümüzün önünde canlandırmamızı sağlar. Aynı şekilde toplumun üyeleri çocuğuna gelişigüzel adlar takmak yerine onu yüceltecek, onu betimleyecek ya da hayalini kurduğu kişi vasfına ulaştıracak adlar seçmeye her daim özen göstermiştir. Daha doğumdan itibaren insan hayatında önemli bir yer işgal eden ad alma-ad verme mevzusu, adlandırma olgusunun kişiler ve toplumlar için ne kadar hassas bir durum olduğunu göstermektedir (Erol Çalışkan, 2022: 111).

Bilimsel bir bakış açısıyla lakaplar, ad bilimi çatısı altında konumlanmıştır. Ad bilimi, çevremizde gördüğümüz canlı, cansız tüm varlıkların adıyla ilgilenen bir bilimdir. Fransızların “onomastique”, İngilizlerin “onomastics” ve Almanların “Namenkunde” olarak adlandırdıkları bu bilim dalı özellikle kişi adları, soyadları, takma adları ve yer adları alanında gelişim göstermiştir (Sakaoğlu, 2001: 9-10). Aslında işlevsel olarak halk bilimi çatısı altında olması gerekirken bu alanda yeteri kadar değer görmeyen lakaplar ad bilimi üst başlığı altında incelenmeye çalışılmıştır. Şeref Boyraz lakapları ad bilimi ana başlığı altında, özel kişi adları içerisinde yakıştırma adları alt başlığında kümelemiştir (Boyraz, 1998: 2). Ad biliminin doğrudan halk biliminin çalışma alanına girdiği yönünde görüş de mevcuttur. “Ad” olarak tanımlanan kavram, sonuçta birden fazla insanın üzerinde uzlaşıya vardığı bir kavramdır. Bu uzlaşı da folklorik bir sürecin sonunda gerçekleşir (Çelik, 2021: 118).

Türk halk bilimi içindeyse lakap verme geleneği “ad verme”, “göbek adı verme” gibi geleneklerden ayrı konumlanmıştır. Pertev Naili Boratav, eskiden erkek çocuğuna geçici bir ad verildiğini ve delikanlılık çağına geldikten sonra gösterdiği bir yiğitlik sonucunda er-at (erkek adı) verme geleneği olduğunu, ancak bu geleneğin İslam dinine geçildikten sonra zamanla kaybolduğunu söyler. Müslüman geleneğinde ise çocuğa göbek adı verme geleneği vardır. Çocuğun esas isminin yanı sıra Kuran-ı Kerim’de geçen peygamber isimleri ya da sıfatları, din büyüklerinin isimleri ya da Esmâ’ül Hüsnâ gibi dinî anlamları olan isimlerden seçilen bir ad özellikle soylu kişiler arasında bir dönem yaygın bir gelenek olarak sürdürülmüştür. Kırsal kesimde ise bunun yerini daha çok lakaplar alır (Boratav, 1984: 88).

Dede Korkut Hikâyeleri’nden “Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu Hikâyesi”nde Dirse Han’ın on beş yaşındaki oğluna, kimsenin yenemediği bir boğayı yere serince Dede Korkut tarafından Boğaç Han ismi verilmiştir (Ergin, 1969: 12-14). “Basat’ın Tepegöz’ü Öldürmesi” hikâyesinde ise Basat, küçük bir çocukken aslan yatağında bulunmuştur. Hikâyede boyun atlarına baskın şeklinde saldırılar düzenleyerek zarar vermiş ve Basat adını almıştır. Bu durum onun ad alması bakımından yeterli görülmüş ve daha başka kahramanlık sergilemesine gerek kalmamıştır. Dede Korkut, ona ad verirken hayvan dünyasından insan dünyasına geçişini bir anlamda simgelemiştir (Eyüboğlu, 2022, s.y.).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde ad verme görevini Korkut Ata üstlenirken Oğuz Kağan Destanı'nda ise Oğuz'un Karluk, Kalaç, Kıpçak, Uygur ve Kanglı boylarının ecdadına ad verdiği görülür. Oğuz, söz konusu boyların atalarının adını onların karakteristik özelliklerine göre verir. Bu durum halk etimolojisinin bir yansımasıdır (Bayat, 2019: 171). “Yiğit lakabıyla anılır” sözü de bu geleneğin önemini ifade eder. Türk kültüründe gösterilen bir kahramanlık karşısında ya da var olan bir durumun sonucunda ad verme geleneğinin, bir başka deyişle yeniden adlandırma uygulamasının bir benzerini lakap verme geleneğinde görmek mümkündür. Çünkü lakaplar da bir tür yeniden adlandırmadır ve Türk kültürünün yüzyıllık geleneğinin günümüzdeki yansımasıdır (Keskin, 2020: 54).²

Bu bilgiler Türk kültüründe ad vermenin sıradan bir olay olmadığını, Türklerin tarih sahnesine adımını attıkları ilk dönemlerden itibaren süregelen bir gelenek olduğunu göstermektedir. Yüzyıllardır Anadolu'nun genelinde de var olduğu bilinen bu çalışma ile daha sınırlı bir coğrafyada incelenmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada Altınyayla ilçesi ve çevre köylerinde lakap verme geleneği araştırılmış ve hangi kriterlere göre lakap verildiği, geleneğin Altınyayla'da ne derece yaşatıldığı ve hangi tür lakapların yoğun olarak kullanıldığı ortaya konmuştur. Araştırma sahası, Altınyayla ilçe merkezi ve merkeze bağlı biri belediye statüsünde kasaba, üçü merkezden uzak mahalle ve kalanları köyler olmak üzere toplam 20 yerleşim yeri olarak belirlenmiştir. Kaynak kişi olarak seçilen kişilerin bölgede uzun süredir ikamet eden, sahaya hâkim kişiler olmasına dikkat edilmiştir. Bu bakımdan muhtarlar ve esnafiler öncelikli kaynak kişiler olarak tercih edilmiştir. Kaynak kişilerle evlerinde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, kendilerine kullanılan lakaplar ve bu lakapların verilme nedenine dair sorular sorulmuştur. Elde edilen verilerin deşifre edilmesiyle lakaplar, veriliş nedenlerine göre sınıflandırılmıştır.

1. Altınyayla'da Lakap Verme Geleneği

Altınyayla ilçesi Sivas'ın çevre yollarıyla bağlantısı olmayan, bu yönüyle de kendi içinde kapalı bir yaşamı olan bir yerleşim yeridir. Sivas'ın ilçelerine nazaran az nüfuslu ve az göç alıp az göç veren bir ilçedir. Altınyayla merkez ve köylerinin tamamına yakını Sünnî kökenli olmakla beraber iki köy (Yatsıpınar ve Serinyayla) Alevî kökenli insanların yaşadığı yerler olarak dikkat çekmektedir. Çalışma esnasında özellikle bu köylerden Yatsıpınar, gerek kültürü gerekse ekonomik uğraşı bakımından diğer köylerden farklılık arz etmektedir. Altınyayla'nın merkez ve köylerinde tarım ve hayvancılık ağırlıkta iken buradaki insanların çoğu ekonomik yaşamını büyük şehirlerde kurmuş, köyü ise yazın ziyaret edilecek yer olarak benimsemişlerdir. Bu yüzden Yatsıpınar köyü nüfusunun büyük kısmı kış aylarında büyük şehirlerde yaşayıp yaz mevsiminde köyde ikamet etmektedirler. Kış mevsiminde genç nüfusun yok denecek kadar azalması ve eğitim amaçlı başka şehirlere çok fazla göç verdiği bilgisi edinilmiştir. Köyde yaşayanlar da Altınyayla genelinde hâkim olan buğday, arpa ekimi gibi tarımsal faaliyetlerden ziyade bahçelerinde meyve yetiştiriciliği yaparak geçimlerini sağlamaktadırlar. Sahadan derlenen lakaplarda da bu yörenin kültürel unsurlarına dair farklılıklar gözlemlenmiştir. Örneğin Yatsıpınar köyünde Divitliler diye bir sülale olduğu ve bunların eski zamanlarda divitle yazı yazan bir aile olması nedeniyle bu ismi aldığı bilgisini edinilmiştir (KK-12). Ayrıca yine bu köyde Müritler adında bir sülalenin bulunduğu, bunların da vakti zamanında Alevi tekkesine mensup oldukları bilgisi aynı kaynaktan öğrenilmiştir. Bir diğer Alevî köyü Serinyayla'nın

² Türk kültüründe lakaplarla ilgili yapılan diğer bazı çalışmalar için bakınız: Akçam, Z. (2015). XIX. Yüzyıl Kıbrıs Şer'iyeye Sicillerinde Lâkap ve Unvanlar. *Türkbilgi*, 29, 191-208. Şimşek, K. (2018). “Osmanlı Devleti'nde Engelliler İçin Kullanılan Tabir, Lakap ve Sıfatlar”. *Belgi Dergisi*. 2 (15), 728-40. Sönmez, M. (2020). 1476 Tarihli Vakıf Defterine Göre Niğde'de Kullanılmış Lakap ve Unvanlar. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*. 4 (Özel Sayı), 62-70. Cebeci, K. (2022). Kastamonu Yöresinde Lakap Verme Geleneği Üzerine Bir İnceleme. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi*. 9 (1), 120-130. Aslan, B. & Telli, B. (2023). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Lakaplar: Besni İlçesi Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 43, 147-164. Yiğit, H. & Dinç, H. (2023). Adbilim Açısından Osmanlıye Hasanbeyli İlçesinde Kullanılan Lakaplar. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 10, 835-855.

ise kültürel ve ekonomik anlamda Altınyayla'nın diğer köylerine benzer olması nedeniyle lakaplarda da diğer yerlerle yapısal ve anlamsal benzerlikler taşıdıkları gözlemlenmiştir.

Konuyla ilgili araştırma yaparken ilçede yaşayan ve yöre insanı tarafından tanınan biri olmak, verileri elde etmede kolaylık sağlamıştır. Çoğu kaynak kişi lakaplarla ilgili sorulara hiç düşünmeksizin cevap verirken bir kısmının hatırlamakta zorlandığı gözlemlenmiştir. Lakaplarla ilgili çalışma yapılacağı bilgisi önceden paylaşılan kaynak kişilerin görüşme öncesinde zihinsel bir hazırlık yaptığı ve sorulara daha rahat cevap verdikleri görülmüştür. Fakat konunun içeriği önceden bildirilmeyen kaynak kişilerin sorulara ilk anda cevap vermekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu gözlemin bundan sonra bu türde araştırma yapmayı düşünenler için faydalı olacağı söylenebilir.

Lakaplarla ilgili görüşülen kişilerin hemen hepsi öncelikle sülale isimlerini sıralamış, ardından kişisel lakaplarla ilgili bilgiler vermişlerdir. Araştırma esnasında gerçekleştirilen mülakatlarda kaynak kişiler, verdikleri bilgileri köydeki insanların duymasından çekindiklerini ifade etmişlerdir. Bu endişeler ışığında lakapların birçoğunun muhatabının gıyabında söylendiğini ve yüzlerine karşı lakapların kullanılmadığını söylemek mümkündür.

Çalışmada toplam 20 yerleşim yerinden 500 dolayında lakap derlenmiş olmakla birlikte “Kor (kör), Deli, Kel” gibi lakapların çok sayıda olması nedeniyle sınıflandırma yaparken tekrar eden lakaplardan sadece bir örneğine yer verilmiştir. Yukarıda bahsedildiği üzere kaynak kişiler lakapları sıralamaya genellikle sülale isimlerini sayarak başlamışlardır. Bu sayede elde edilen çok sayıda sülale lakabını ayrı bir başlık altında vermek uygun görülmüştür. Altınyayla’da lakap verme geleneği sadece sülale ya da erkek isimleriyle sınırlı değildir. Kadınların da erkekler kadar olmasa bile hatırı sayılır derecede lakapları olabileceği tespit edilmiştir. Dolayısıyla kadın lakapları erkek lakaplarından ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir.

Lakaplarla ilgili daha önce yapılan çalışmalarda sınıflandırmanın standart başlıklar altında yapılmadığı, sahadan elde edilen verilere göre çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Dinamik bir süreç olarak hâlâ yaşayan bu gelenek yeni hayat tarzlarıyla birlikte kullanılmaya ve yeni yakıştırmalarla çeşitlilik kazanmaya devam ettiği sürece sınıflandırmalara yeni maddelerin eklenmesi de mümkündür (Boyraz, 1998: 107-138). Altınyayla ve köylerinde lakap verme geleneğiyle ilgili araştırma sonucunda elde edilen lakaplar üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır: Sülale/Topluluk Lakapları, Erkek Lakapları, Kadın Lakapları.

1.1. Sülale/Topluluk Lakapları

Türk kültüründe oldukça yaygın olarak kullanılan ve kişinin ailesinden, sülalesinden yola çıkılarak verilen lakap da adlandırma geleneği olarak değerlendirilmektedir. Şeref Boyraz, sülaleye etnik kökeni, memleketi ya da mesleği yoluyla verilen adlandırmaların lakap olarak kabul edilemeyeceğini savunur. Ancak benzetme yoluyla verilen adlandırmaların lakap olarak kabul edilmesi gerektiği görüşündedir (Boyraz, 1998: 107-138). Ancak ister meslek ister köken ya da memleketi çağrıştırsın sülaleye verilen adların hepsi de işlev olarak lakap verme görevini karşıladığı için farklı kabul etmenin yersiz (Atlı, 2017: 104-105) olduğu yönünde görüş de mevcuttur.

Altınyayla’da herhangi bir sülaleye (yerel deyimle kabileye) mensup olmak yörenin yerlisi olmanın en önemli göstergesidir. İnsanlar bu yüzden tanımadıkları kişiye ilk olarak ismini sormak yerine “Kimlerdensin?” diye sorarak öncelikle ait oldukları sülaleyi öğrenmek isterler. Soran kişinin niyeti kişiyi tanımasa da o sülaleye mensup herhangi birini tanıyorsa olma ihtimalinin yüksek olması nedeniyle ortak noktada buluşma dileğidir. Bu çalışma her ne kadar Altınyayla ve çevre köylerinde kişilere verilen özel lakapları derleme amacı taşımış olsa da görüşülen kaynak kişilerin kişisel lakaplardan önce sülalelere verilen lakapları sıralamış olmaları, bu konuyla ilgili ayrı bir başlık açmayı zorunlu kılmıştır. Sülale lakapları daha çok topluluk ismini karşıladığı için sonuna “-lar/-ler” çokluk eki eklenmiş ya da ismi geçen sülaleden doğan oğulları anlamına gelen “... uşağı” adlarıyla anılmıştır. Sahada yapılan derleme sonucunda 85 adet sülale ismi belirlenmiş ve aynı isimden olanların sadece birine yer verilmiştir. Ayrıca lakap olarak değerlendirilen ancak verilmiş nedeni tespit

edilememiş lakaplar da örnek olması açısından sınıflandırmalara dahil edilmiştir. Sayıca fazla olması nedeniyle bu lakapları da verilme nedenlerine göre sınıflandırmak daha yerinde olacaktır:

1.1.1. Soy Bağıyla Verilen Sülale/Topluluk Lakapları

Bu grupta birkaç yüz yıl önce yaşayan aile büyüğünün ismiyle anılan sülale lakapları sıralanmıştır:

Sülale Adı	Veriliş Nedeni
Apoler	: Abdullah diye bir adamın sülalesidir (KK-4).
Gobel Şahanlar	: Kısa boylu, göbekli Şahin diye bir adamdan gelir soyları (KK-3).
Gürünoğullar	: Gürün'den gelmedirler (KK-11).
Hacaalar	: Hacı Ağa diye bilinen bir adamdan gelmedirler (KK-5).
Haciminler	: Hacı Emin diye bilinen birinden türemişlerdir (KK-11).
Hanifiler	: Urfa Ceylanpınar'dan gelip yerleşmişlerdir (KK-11).
Hassükler	: 1700'lü yıllarda yaşayan ve Hacı Üsük (Hüseyin) adıyla bilinen bir adamdan türeyen sülale (KK-1).
Kel Hasanlar	: Dedeleri keldir, bunların da çoğu kel kalmıştır (KK-3).
Kumuklar	: Soylarının Kumuk (Kınık) Türklerine dayandığı düşünülüyor (KK-1).
Maacirler	: Yüz yıl önce dışarıdan muhacir olarak göç etmişler (KK-2).
Tayırlar	: Tahir adında birinden türemişler (KK-10).
Üsükler	: Hüseyinlerin sülalesidir (KK-10).
Yayhaal	: Yahya diye bir adamın sülalesidir (KK-10).
Yeter Uşağı	: Yeter adından despot bir kadının sülalesidir (KK-12).
Abdülkadirler	: (KK-11). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Abidinler	: Tespit edilememiştir (KK-9).
Bekirler	: Tespit edilememiştir (KK-11).
Caymanlar	: Tespit edilememiştir (KK-11).
Emmiler	: (KK-3) Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Hasoler	: (KK-4). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir
Haydarlar	: (KK-4). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Osmankaler	: (KK-11). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Reşoler	: (KK-9). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Şahabın Uşağı	: (KK-5). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.

Sülale lakaplarının verilme nedeni aynı ailede olanları bir isim altında toplamaktır. Bu nedenle sahada elde edilen lakapların büyük çoğunluğunun soy bağıyla verilmiş olmaları da daha anlaşılır hale gelmektedir. Bu lakapların kimi, bilinen ilk aile büyüğünün adını almışken (Hassükler, Kel Hasanlar, Gobel Şahanlar, Hacaalar, Üsükler gibi) kimi lakaplar da o sülalenin soy tarihinin nereden geldiği hakkında ipucu vermektedir (Kumuklar, Gürünoğulları gibi). Burada dikkat çekici bir noktada da “Yeter Uşağı” diye bir sülalenin olmasıdır. Lakabı aktaran kaynak kişi (KK-12) bu ismin Yeter adında bir kadından geldiğini, bu kadının “hökümet gibi bir kadın” olduğunu ifade etmesi

aslında Türk toplumunun genelinde olduğu gibi ataerkil bir özelliğe sahip olan Altınyayla ilçesinin dinamiklerine aykırı bir durum olarak görülmektedir. Lakabın derlendiği yer Altınyayla'nın Sünnî kökenli olan çoğunluk köylerinin aksine Alevî kökenli vatandaşların yaşadığı bir yer olması nedeniyle de farklı bir yapıdadır. Bu köyde ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere dayısından dolayı lakap alan bir örneğe de rastlanmıştır.

1.1.2. Fiziksel Görünüme Bağlı Olarak Verilen Sülale/Topluluk Lakapları

Bu grupta boy uzunluğu, ten rengi gibi nedenlere göre adlandırılan sülale lakapları verilmiştir.

Sülale Adı	Veriliş Nedeni
Biberler	: Kısa boylu olduklarından cin bibere benzetilmişler (KK-3).
Gayış Veliler	: Dizlerine kemer dolarlar (KK-12).
Gödeler	: Boyları kısadır (KK-7).
Kartallar	: Uzun boylu ve kır saçlıdırlar (KK-2).
Keller	: (KK-7) Tespit edilememiştir.
Pancarlar	: Suratları pancar gibi kırmızıdırlar (KK-1).
Tekbıyıklar	: (KK-1). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Uzun Oğlanlar	: (KK-3). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Uzun Omarlar	: Boyları uzundurlar (KK-1).

Sülale lakaplarında fiziksel görünüme bağlı olarak verilen adlandırmaların kişi adlarına göre nispeten az sayıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür adlandırmalarda lakapların, boyun uzun ve kısa oluşuna, saç ve ten rengine göre verildiği görülmektedir.

1.1.3. İnançına Göre Verilen Sülale/Topluluk Lakapları

Bu başlık altında dini yaşama biçimleri ve inançlara göre verilen lakaplar derlenmiştir.

Sülale Adı	Veriliş Nedeni
Dinciler	: Sülaleye ismini veren İbrahim isimli kişi bir suçtan dolayı hapiste yatarken dini bütün yaşadığı için "Dinci" olarak nam salmış ve ondan sonra gelen nesli de dinciler olarak adlandırılmış (KK-1).
Gızılbaşlar	: Köye sonradan yerleşmiş ve yabancı olarak kabul edilmişler. Dinle pek alakaları olmadığı için bu lakabı takmışlar (KK-11).
Maast Hocaal	: Maksut Hoca isimli dindar bir şahıstan türeyen aile (KK-1).
Mılla Abdullalar	: Molla Abdullah diye bilinen birinden gelmedirler (KK-11).
Müritler	: Köyde çok eskiden Alevî tekkesi varmış. Bunlar o tekkeye bağlılar (KK-12).
Şih Omarlar	: Şeyh Ömer adında yörede saygın olarak kabul edilen bir hocanın sülalesi (KK-1).
Sofuoğulları	: (KK-11) Tespit edilememiştir.
Şihılar	: (KK-3). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Şihlar	: (KK-5). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.

İnanca göre verilen sülale lakaplarında doğal olarak İslam dininin etkisi görülmektedir. Bu lakaplar oluşurken daha çok bireylerin dini yaşama ve mutaassıplık konusunda toplumda ön plana çıkan yönlerinin etken olduğu da fark edilmektedir. Sünnî kökenli bir köyden elde edilen bir lakapta da Aleviliği çağrıştıran “Gızılbaşlar” adlandırmasının kendi bağlamından çıkarılarak yabancı anlamında kullanılması dikkat çekmektedir. Bu lakap köylülerin kendilerinden olmayanları ötekileştirdiğine yönelik bir örnek olarak da kabul edilebilir.

1.1.4. Belli Bir Hikâyeye Dayalı Olarak Verilen Sülale/Topluluk Lakapları

Bu bölümde de kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ışığında belli bir hikâyesi olan sülale lakapları verilmiştir.

Sülale Adı Veriliş Nedeni

Manticılar : Köye çok eskiden bir devlet büyüğü gelmiş. Muhtar herkesi köy meydanına çağırmış. Bu ailenin reisi de o zaman yemeğini yermiş, “Mantımı yiyim de gelirim.” demiş. O günden bu yana sülalenin adı manticılar olarak kalmış (KK-11).

Oküze Kusmuşler : “Adamın biri eskiden çit sürdüğü oküzüne boyunduruk takmak isterken oküzü kafayı sallamış ve adama zarar vermiş. Adam oküzü eve getirdikten sonra karısına ‘şu oküzün yemini ver’ demiş. Karısı ‘sen niye vermiyon’ deyince ‘ben oküze küstüm.’ demiş.” (KK-11).

Sülale lakapları içinde hikâyesi olan lakaplar sayıca en az yer tutanlardır. Elde edilen hikâyelerde sıra dışılık ve buna bağlı olarak gülünç olma unsuru ortak özelliklerdir. “Manticılar” lakabının veriliş nedeni olarak anlatılan hikâyede devleti temsil eden ve en büyük otorite olarak kabul edilen ziyaretçiyi karşılamak önemli bir görev iken hikâyede adı geçen kişinin sırf mantı yemeyi yarım bırakmamak için devlet büyüğünü karşılamayı ertelemesi olağana aykırı bir durumdur. Bu da hikâyenin dilden dile anlatılıp kişiye lakap olarak dönmesi sonucunu doğurmuştur. İkinci hikâyede ise güldürü unsuru daha ağır basmaktadır. Çiftçinin öküzle inatlaşıp onu insan yerine koyarak küsmesi ve yem verme görevini bu yüzden yerine getirmek istememesi köylüler nazarında komik ve ilgi çekici bulunmuştur. Bu durum söz konusu çiftçinin ve kendisinden sonra gelen soyunun “öküze küsmüşler” olarak adlandırılmasına neden olmuştur.

1.1.5. Meslek ve Uğraşıya Bağlı Olarak Verilen Sülale/Topluluk Lakapları

Bu başlık altında eskiden yapmış oldukları mesleklere bağlı olarak lakap edinen sülalelerin yanı sıra yaptıkları hırsızlık gibi cürümler yüzünden lakap alanlar da verilmiştir.

Sülale Adı Veriliş Nedeni

- Çerbaşlar : Osmanlı zamanında askerlere komutanlık yapmışlar (KK-3).
- Demirciler : Demir döverlerdi (KK-5).
- Dirgenler : Eskiden dirgen çalmışlar (KK-3).
- Divitliler : Kalem erbabıdır. Divitle arzuhal yazarlar (KK-12).
- Elekçiler : Kasnak ve elek yaparlarmış (KK-11).
- Geçililer : Köye Kangal ilçesi tarafından gelmişler. Yanlarında keçi sürüleri olduğu için bu lakabı almışlar (KK-12).
- Golu Uzunlar : Hırsızlıklarıyla meşhurlar (KK-3).
- Horuccular : Horuz dövüştürürler (KK-12).
- Miyençiler : Ticaretler uğraşırlar, çok zenginler (KK-9).
- Tazıcılar : Avcılık yaparlarmış, eskiden tazı beslerlermiş (KK-3).

- Tihılar : At nalı çakarken tık tık ses çıkardıkları için bu lakabı almışlar (KK-12).
 Çırahlar : (KK-4). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.

Meslek başlığı altında yapılan sınıflandırmada hırsızlık yaparak adını duyurmuş sülale lakabı da verilmiştir. Bu bilgiler sahadan derlenirken kaynak kişilerin hırsızlık ithamını sülaleden sadece bir kişiye değil de ailenin geneline yakıştırdığı görülmektedir. Yapılan görüşme esnasında muhtemelen sadece bir kişinin geçmişte yapmış olduğu hırsızlık olayının sülalenin tamamına yakıştırılmasının ne kadar doğru olduğu sorusu üzerine “Biri neyse bini de aynı hocam bunların” (KK-3) cevabı alınmıştır. Türk kültüründe söylenegelen “Baba koruk yer, oğlunun dişi kamaşır.”, “Baba eder, oğlu öder.” (Aksoy, 1988: 173) atasözleri bu lakabın genel anlamdaki karşılığını açıklamaktadır.

Hangi mesleklerin lakap olarak verildiği de üzerinde durmaya değer bir konudur. İlçenin geneli çiftçilik ve hayvancılıkla meşguldür. Dolayısıyla özellikle bu meslek dışında kalan ve sayıca nadir olan mesleklerin lakap olarak verildiği tespiti yapmak mümkündür (Demirci, Miyençi, Elekçi).

1.1.6. Davranışsal Özelliklere Bağlı Olarak Verilen Sülale/Topluluk Lakapları

- Sülale Adı Veriliş Nedeni
 Şirretler : Huysuz ve aksidirler (KK-3)
 Deliciler : (KK-9). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
 Sakarlar : (KK-12). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.

Sülale lakapları içinde davranışsal özellikler, ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere, kişi lakapları başlığı altında verilen davranışsal özelliklere bağlı olarak verilen lakaplara göre daha az sayıda tespit edilmiştir.

1.1.7. Anlamı Tespit Edilemeyen Sülale/Topluluk Lakapları

Bu başlık altında anlamı tespit edilemeyen ve yukarıda sıralanan lakaplar dışında kalan sülale lakapları verilmiştir.

Zerzeler, Mestenler (KK-1), Pakitler, Tekel Uşağa, Hodullar (KK-3), Ekizler, Guşoler, Mırırlar, Hasoler (KK-4), Filler, Gavroler (KK-6), Ginikler (KK-8), Vırrırlar, Yürağaller, Zırholar, Dıtdıtlar, Çukurlar (KK-9).

1.2. Erkek Lakapları

Çalışmaya başlarken genellikle erkek lakapları üzerinden derleme yapılması planlanmış ancak sahada çok sayıda kadın lakabı da tespit edilince kişisel lakaplar, erkek ve kadın lakapları olarak iki başlıkta değerlendirilmiştir. Erkek egemen gücü, Altınyayla ilçesinin Türk toplumunun geneli gibi ataerkil bir yapıda olması nedeniyle toplumsal statüde ağırlık merkezi konumundadır. Bundan kaynaklı olarak araştırmaya konu lakaplar hususunda da en büyük payeyi erkek nüfus ele geçirir. Sahada toplanan yüzlerce erkek lakabını verme nedenlerine göre alt başlıklara ayırmak mümkündür.

1.2.1. Fiziksel Görünüme Bağlı Olarak Verilen Erkek Lakapları

Sahada derlenen lakapların büyük çoğunluğu kişilerin fiziki görünümüne göre verilmiştir. Kişinin boyunun uzunluğu ya da kısalığı, saç rengi, ten rengi; burnunun, gözünün, ağzının şekli; hatta kalçası bile lakap verme nedeni sayılmıştır. Lakapların kişiyi tanıtan bir işleve sahip olması da daha çok fiziki özelliklere göre verilmesini tabii kılmaktadır. Altınyayla ve köylerinden elde edilen

ve bu çalışmada yer alan 414 lakabın 108 tanesi erkeklerin fiziksel özelliklerine göre verilen lakaplar sınıfına girmektedir. Dolayısıyla her dört lakaptan en az bir tanesi fiziksel özelliklere göre verilmiştir. Tüm sınıflandırma içinde sayıca en çok olması nedeniyle fiziksel lakaplar da kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır.

1.2.1.1. Duyu Organları, Saç ve Kafa Yapısına Göre Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Bu başlık altında göz, kulak, burun, ağız ve diş yapısı gibi özelliklerin-yanı sıra saç, sakal, bıyık gibi görünüm özelliklerine göre verilen lakaplar gruplandırılmıştır.

Lakap	Veriliş Nedeni
Ağzı Açık Muhammed	: Sürekli ağzı ayrılı gezer (KK-3).
Boncuh Memmet	: Gözleri boncuk gibi yuvarlaktır (KK-10).
Burnu Ağrı Nusret	: Kemer burunlu (KK-4).
Cıbil Ethem	: Tüysüzdür (KK-9).
Cıncih Haca	: Kösedir. Cıncık taşı pürüzsüz bir taş olduğu için ona benzetmişler (KK-4).
Cingöz Erdal	: Gözleri pörtlek (KK-4).
Davşan Necmi	: Dişleri tavşanın dişlerine benzer (KK-1).
Garga Salif	: Burnu uzun olduğu için (KK-1).
Gaz Mamıt	: Burnu kazın burnu gibi uzun (KK-1).
Gıllı Tahir	: Her tarafı tüylü, kıllı (KK-3).
Gır Fikri	: Saçları oldu bitti beyaz (KK-1).
Go Yusuf	: Yeşil gözlü (KK-1).
Goca Gafa Sado	: Kafası büyük (KK-1).
Gulahsız Sefer	: Kulakları yapışıktı (KK-3).
Güveli:	: Go Veli derler. Gözleri yeşil olduğundan (KK-3).
Huylu Mal Gozlu Kemal	: Göz bebekleri sürekli hareket eder (KK-3).
Kel Çavuş	: Keldi (KK-3).
Kel Nuret	: Saçı kel (KK-1).
Kelle Osman	: Kafası büyük (KK-1).
Kelo Zeki	: Kel kafalıydı (KK-7).
Kitli Sefer	: Dişleri çarpık (KK-2).
Kuş Bahattin	: Kafası küçüktür (KK-2).
Pala Dayı	: Bıyıkları uzundu (KK-3).
Pörtlek Üsüyün	: Gözleri iri iri patlak gibidir. (KK-12).
Sakallı Arif	: Her gördüğüne ayaküstü vaaz verir ve oldubitti sofı sakalı vardır (KK-1).
Sakallı Mevlüt	: Oldubitti uzun sakallıdır (KK-8).
Serçe Orhan	: Kafası küçük olduğu için (KK-1).

- Şebli Halil İrbeem : Yüzü köse ve şerbet gibidir (KK-12).
Tahta Sakallı Mıstık : Sakalları kalas gibi uzun (KK-3).

108 adet olarak tespit edilen fiziksel lakapların 29 tanesi kişinin vücut bölgesinin üst kısmını oluşturan kafa ve yüzündeki ağız, burun, göz, kulak, saç, diş gibi herhangi bir organla ilgilidir. Lakapların en önemli işlevlerinden biri kişiyi kolay ve pratik bir şekilde tanımlamasıdır (Yaldızkaya, 2014: 2). Dolayısıyla kişiyi toplum içinde en iyi tanımlayan unsurlar da yüzündeki herkesten farklılık arz edebilecek görünüm özelliğidir. Gözünün büyük ya da küçük olma durumu, burnunun uzunluğu, kafa ve saç yapısı, ağzının büyüklüğü, dişlerinin çarpıklığı gibi durumların kişiye lakap vermede etkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Altınyayla ve köylerinden derlenen lakaplar içinde kellik, köselik, uzun sakal ya da bıyık gibi eril özellikler fiziksel lakap vermede önemli bir yer teşkil eder.

1.2.1.2. Ten Rengine Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Abeş Seyit	: Yüzü alalı bulalıdır (KK-10).
Gara Hacı	: Siyah Tenli (KK-1).
Gara Muzo	: Siyah tenli (KK-3).
Garo Niyazi	: Siyah tenlidir (KK-9).
Kedi Feridun	: Sarı olduğu için bu lakabı vermişler (KK-1).
Kızıl İhsan	: Saçı sakalı kıızıdır (KK-8).
Sarı Salif	: Saçı sakalı sarıydı (KK-3).

Bu sınıflandırmada genellikle sarı ve siyah tenlilere yönelik lakaplar takıldığı görülür. Sahada yapılan derleme esnasında bölge halkının genellikle esmer tenli olması dikkatlerden kaçmamıştır. Esmer tenlilerin sayıca çok olduğu bir yörede sarı tenlilere lakap verilmesi, o kişilerin ayırt edici olması bakımından makul karşılanabilir. Ancak esmer tenlilere de lakap verilmesi, üzerinde durmaya değerdir. Kara anlamına gelen “gara, garo” gibi lakaplarla adlandırılan bu kişilerin esmer tenlerinin daha koyu olması nedeniyle bu lakapları aldıklarını söylemek mümkündür.

1.2.1.3. Boyunun Uzunluk/Kısalığına Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Böcük Seyfettin	: Ufak tefek biridir (KK-10).
Camusa Abdilla	: Boyu uzundur (KK-7).
Cırık Mevlüt	: Cırık kuşu gibi ufak tefektir (KK-7).
Cingar Adem	: Küçük boylu ve siyah tenli (KK-5).
Culuh Behçet	: Boynu uzun olduğu için (KK-1).
Cüccülü Salif	: Kısa boylu (KK-1).
Emlik İlhami	: Çok küçük doğmuş (KK-7).
Fazla Ali	: İri yarıdır (KK-12).
Galın Omar	: İri yarı biri olduğu için (KK-3).
Gıçınsa Tekin	: Boyu kısa olduğundan kırı kısa anlamında demişler (KK-9).
Goco Osman	: Heybetli (KK-3).

Gucük Yayha	: Kısa boyludur (KK-10).
Kinik Maamıt	: Küçük olduğundan böyle çağırılmışlar (KK-12).
Korguççük Mustafa	: Hem gözleri görmezmiş hem de boyu kısaymış (KK-11).
Kup Gadir	: Kısa boylu ve kilolu olduğundan küpe benzemiş (KK-1).
Kut Yusuf	: Boynu kısa (KK-1).
Ladar Metin	: Radar gibi uzun (KK-2)
Löküç Osman	: İri yarıdır (KK-8).
Minik Hacı	: Aslında heybetli biri ama tersten lakap vermişler (KK-3).
Tırış Mısa	: Kısa boyludur (KK-8).
Tostos Zeki	: Kısa boylu ve toplu biridir (KK-1).
Uzun Memmet	: Boyu uzundur (KK-11).

Bu gruptaki 22 lakap içinde 13 tanesi kısa boylu, 9 tanesi de uzun boylu erkeklere takılan lakaplar olarak tespit edilmiştir. Halk arasında uzun boylular için kullanılan “boylu poslu, selvi boylu” deyişlerinden de anlaşılacağı üzere boylu uzun olmak övgü sebebidir. Fakat Altınyayla’da tespit edilen lakapların bir kısmında bu durum olumsuz çağırışma yol açacak şekilde adlandırılmıştır. Uzun boylularla tanınan Hacı ismindeki bir erkeğe “minik” lakabının takılması tezat bir görünüm oluşturur. Bu da lakapların tanımlayıcı ve belirleyici ilkesine aykırı bir durumdur. Yine de bölge halkı açısından bakınca anlaşılır kabul etmek daha doğrudur. Çünkü sınırlı bir yörede kullanılan bu lakabı işiten ve oldukça uzun boylu Hacı isimli bireyi tanıyan herkesin “Minik Hacı” lakabını işittiğinde yüzünde bir gülümseme oluşur ve güldürü unsuruyla bu lakabın verildiği anlaşılır.

1.2.1.4. Zayıflık/Şişmanlığın Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Cıız Abdilla	: Cılızdı (KK-3).
Cin Ali	: Zayıf olduğundan (KK-3).
Etlı Sefer	: Kilolu (KK-3).
Gemik Duran	: Zayıf biriydi (KK-1).
Gobelek Osman	: Kilolu ve kısadır (KK-9).
Guraacı	: Guru hacı derler, zayıftı (KK-3).
Guru Abdilla	: Zayıf (KK-2).
Sivri Mıstık	: Zayıftır (KK-11).
Şişkin Hacı	: Kilolu (KK-1).
Totuh Ayaz	: Kiloludur (KK-12).

Zayıf ya da şişman olma durumu da fiziksel işlevleriyle kişilere verilen lakaplardan biridir. Elde edilen lakaplar incelendiğinde bu tür lakapların benzetme ve çağırışım yoluyla adlandırıldığı görülür. Kilolu ve kısa boylu birine mantara olan benzerliğinden dolayı yörede mantar anlamına gelen “Gobelek” denmesi ya da aşırı zayıflıktan kemikleri sayılı birine “Gemik” lakabının verilmesi buna örnek olarak gösterilebilir.

1.2.1.5. Bedensel Rahatsızlık ya da Engel Durumuna Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Aynalı Hacı	: Küçükken tandıra düşmüş ve kafasında yanık izi kalmış (KK-9).
Cinli Aşır	: Sara hastalığı var (KK-12).
Çolak Adıgüzel	: Kolunun biri yok (KK-7).
Güllü Maamıt	: Yüzünde güle benzer benek vardır (KK-3).
Gurruh Zekerya	: Hayası patlakmış (KK-4).
Kelo Mustafa	: Başında kel şeklinde bir yarası var (KK-8).
Kor Omar	: Gözleri tam görmez (KK-1),
Korik Fazlı	: Bir gözü görmez (KK-9).
Kosti Hamza	: Gözleri görmez (KK-4).
Mantar Memmet	: Yüzü sivilcelidir (KK-4).
Mımbarlı Mihdat	: Mımbar yiyip hastalandığı için bu lakabı almış (KK-4).
Ötürüklü Kemal	: Bağırsağı sorunludur (KK-4).
Pattes Bekir	: Ayağındaki kalıcı bir yaradan bu ismi almış (KK-6).
Sağar Maamıt	: Sağırdır (KK-4).
Topal Sülo	: Ayağı aksaktır (KK-3).
Tozo Seyfali	: Sürekli gaz çıkarır (KK-4).
Yanık Metin	: Çocukken tandıra düşüp yanmış (KK-5).

Bu sınıflandırma içinde özellikle çocukken başından geçen bir hastalık ya da kazadan sonra bedeninin herhangi bir yerinde kalıcı izi bulunan kişilere verilen lakaplar çocukluk travmasını sürekli hatırlatan olumsuz yanlarıyla dikkat çeker. Çocukken tandıra düşüp vücudunda yanıklar oluşan kişiye “Yanık Metin” denmesi, yine küçükken tandıra düşerek kafasında daire biçiminde yanığı olan birine “Aynalı Hacı” denmesi de insanların fiziksel eksikliğine atıf yapan olumsuz kullanımlara birer örnek olarak verilebilir.

1.2.1.6. Yürüyüş ve Vücudunun Duruş Yapısına Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Ağaçgıç Feyzi	: Kalçası düz olduğundan demişler (KK-11).
Boynu Ağrı Kazım	: Belden itibaren çap yürür (KK-8).
Gambır Mıstık	: Sırtı kambur (KK-3).
Goltuhlu Memmet	: Kollarını koltuk gibi yanlara doğru açarak yürür (KK-4).
Gotsüz Hacı	: Kalçası yok gibi dümdüzdü arkası (KK-4).
Gotü Çıhıh İhsan	: Kalçası çıkık gibi yürür (KK-4).
Kör Çapraz Enes	: Eli çap ve gözleri kısıktır (KK-7).
Ördek Ali	: Yürüyüşü ördek gibi paytaktır (KK-9).

Bu başlıkta tespit edilen 8 lakabın 4'ü yürüyüş özelliklerine göre verilmiştir. Bu özelliklerin hepsi de yürüyüş bozukluğunu ifade eden olumsuz çağrışımlı lakaplardır. Bu lakaplar arasında normalde günlük yaşamda kullanımı hoş karşılanmayabilecek argo ifadeler de dikkat çeker (Götü Çıkık İhsan, Götsüz Hacı, Ağaçkık Feyzi gibi).

1.2.1.7. Yüzünün Görünüşüne Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Cıncık Mustafa	: Yüzü cıncık taşı gibi parlakmış. O yüzden annesi o isimle çağırırmış (KK-7).
Çırdaşşah Ahmet	: Yüzü erkek hayası (taşak) gibi buruşuk olduğundan bu lakabı vermişler (KK-12).
Çil Yusuf	: Yüzü benek benek çillidir (KK-3).
Gabıhlı Ali	: Gözünün alt derisi kabuk gibi kat kat olduğundan böyle demişler (KK-10).
Gözel Eymet	: Kız gibi güzeldi (KK-3).
Hıdır Sebo	: Çerçici Hıdır diye suratsız bir adama benzediği için böyle çağırırlar (KK-7).

Bu başlık altında derlenen 6 lakabın içinde biri dışında olumsuz çağrışımlı lakaplar ağırlıktadır. Derisi yüzünden kabuklu olarak lakap vermek ya da yüzünün buruşukluğunu erkek hayalarına benzetmek suretiyle verilen lakaplar toplumun lakap verme konusunda genellikle olumsuz çağrışımları tercih ettiklerini göstermektedir. Bunun aksine bir örnek de yukarıda derlenen lakaplar arasında mevcuttur. Yüzünün güzel olması nedeniyle bir erkeğe doğrudan çağırışım yapacak “güzel (Gözel Eymet)” lakabı verilmiştir. Fakat burada da gözden kaçmaması gereken bir husus vardır. Erkek lakaplarının aktarıldığı bu başlık altında verilen bu lakapta erkeğin güzelliğinin yakışıklılık olarak tanımlanması gerekirken aktaran kişinin verdiği bilgiye göre kız güzelliğine benzetilmesinde de yine üstü kapalı bir alaycılık mevcuttur.

1.2.1.8. Giyim Kuşamına Bağlı Olarak Verilen Fiziksel Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Al İçlikli Eymet	: İçlik olarak herkes beyaz, siyah içlik giyerken bu kırmızı renkli içlik giyermiş (KK-11).
Çullu Kadir	: Yaz kış kat kat giyindiği için böyle demişler (KK-7).
Entereli	: Mesut Küçükken entari giyermiş (KK-8).
Gocuhlu Kasım	: Sürekli mont giyer (KK-12).
Haşat Gürsel	: Dış görünüşü, üstü başı sürekli biçaredir (KK-1).
Lapcinli Omar Ağa	: Ayağında lapcin denen meşin terlikle dolaşmış (KK-11).
Mandıllı Kamil	: Üstü başı düzgün olmazdı hiç (KK-8).
Peşkır Hacı	: Boynunda peşkır denen havluyla gezer (KK-3).

Giyim tarzına göre verilen lakaplar da kişilerin toplum içinde diğerlerinden ayrı görünmesine yol açan kıyafet özelliklerine göre adlandırmalar yapılmıştır. Anlatılan kıyafetlerin kişide alışkanlık boyutunda süreklilik arz ettiği görülür. Yaz kış demeden mont giyinen birine “gocuhlu” denmesi, aynı şekilde yılın her ayı kalın giyinen birine “çullu” denmesi, kıyafeti sürekli perişan görünen

kişilere “haşat” ya da “mandıllı” denmesi, herkesten farklı olarak kırmızı renkli içlik tercih edilen adama bu iç kıyafetin renginin lakap olarak verilmesi örneklerinden anlaşıldığı üzere bu lakaplar kişide uzun süre gözlemlenen ve tekrar edilen davranışların ardından verilmiştir.

1.2.2. Davranışsal Özelliklere Göre Verilen Erkek Lakapları

Fiziki özelliklerinin ardından hacim olarak en çok yer tutan ikinci lakap sınıflandırması huy ve tavır özelliklerine göre verilenlerdir. Kişinin sinirli ya da eğlenceli oluşu, ağırbaşlı ya da tez canlı olması gibi özelliklerine göre verilen lakaplar bu başlık altında verilmiştir.

Lakap	Veriliş Nedeni
Ayı Mustafa	: Kılı ve yobazdır (KK-4).
Camız Şinasi	: Kaba biridir (KK-1).
Cavlak Salif	: El içine çıkıp yol yordam bilmediği için (KK-8).
Cin Ali	: Dokuz yerden baş gösterir (KK-7).
Cinastak İrecep	: Yumurta diye tavukların kıcını beklermiş (KK-10).
Cinli Celal	: Sinirlidir (KK-3).
Cinli Hasan	: Çabuk sinirlenir (KK-8).
Coruh Üsüyün	: İnatçıdır (KK-10).
Culuh Veysel	: Ekmeği hindi gibi yutarak yer (KK-6).
Cücük Omar	: Cıvciv tutup çalarmış (KK-8).
Cücükçü Memmet	: Küçükken cıvciv çalarmış (KK-9).
Çatlak Mamo	: Deli biridir (KK-9).
Çıtıptı Remzi	: Kibar biridir (KK-9).
Çorlu Behçet	: Sürekli tuz yalar (KK-9).
Çoşma Milla	: Tespit edilememiştir (KK-11).
Çöllo Gazi	: Sefil görünüşlü biridir (KK-10).
Çöllo Hayati	: Yürüyüşü paytaktır (KK-3).
Dana Hakkı	: Paldır küldür konuşur (KK-2).
Dantelören Ahat	: Kadın gibi dantel ördüğü için (KK-3).
Daşdan Ahmet	: Kafası basmaz, taş kafalı biridir (KK-9).
Deli Behri	: Deli Dolu biridir (KK-9).
Deli Çavuş	: Zır delidir (KK-7).
Deli İsmail	: Deli dolu biridir (KK-9).
Dikkaç Kamil	: Her şeye atılır (KK-4).
Dilki Memmet	: Kurnaz (KK-9).
Dodah Hasan	: Künsünce dudağını büzer (KK-11).
Döndügül Mustafa	: Kadın gibi titizdir (KK-6).
Dürümcü Osman	: Dürüm yemeyi çok sever (KK-7).

Filtreli Kemal	: Filtre sigara içerdi (KK-9).
Gab(a) İsmail	: Kaba biridir (KK-9).
Galas Neci	: Çok kaba biri (KK-5).
Gancılıh Fevzi	: Sözüne güven olmaz (KK-8).
Gancılıh Salif	: Lafını sürekli yer, sözünden döner (KK-9).
Garalı Mahmut	: Hep siyah giymeyi sever (KK-7).
Garsavran Mustafa	: Çok yalan atar (KK-12).
Gatılıh Çuvalı İsmayıl	: Katık yemeyi çok severdi (KK-12).
Gela Fikri	: Köstebek gibi her yerden çıkar (KK-8).
Gelin Mevlüt	: Ev işlerini yapmaya meraklıymış (KK-1).
Gız Duran	: Kız gibi kibardır (KK-3).
Gilik Aziz	: Çocukken sürekli gilik diye ağlarmış (KK-12).
Golik Abidin	: Kaba saba olduğu için (KK-1).
Golik İsmet	: Kaba saba biridir (KK-4).
Göçmen Mahmut	: Sürekli göçerdi (KK-7).
Hesapçı Eymet	: Çok hesap kitap yaparmış (KK-7).
Hırlak Yusuf	: Bağırıp çağırırdı sürekli (KK-8).
Hortum Fatih	: Sürekli burnunu çeker (KK-7).
Kedici İrbeem	: Kedileri çok sever (KK-12).
Kesekli Fehmi	: Kesekli tarlada yürür gibi yürür (KK-7).
Mantar Halil	: Kasıntı gibi kabarak kendini över (KK-6).
Müdür Hacı	: Müdür ve otoriteymiş gibi bilecen davranır (KK-11).
Öküz Eymet vermişler (KK-1).	: İnatçı ve söyleyeceği sözleri paldır küldür söylediği için bu lakabı
Pant Osman	: Saf biridir (KK-3).
Patoz Ehmet	: Her işi yapacak kadar çalışkandır (KK-12).
Piç Ehmet	: Serseridir (KK-3).
Pinti Memmet	: Eli sıkı biridir (KK-1).
Sansar Selim	: Sağda solda sansar gibi gezer (KK-7).
Selli Necip	: Sinirlidir (KK-8).
Sinekli Nevzat	: Sinirli biridir (KK-6).
Süslü İhsan	: Süsüne püsüne düşkündür (KK-3).
Süslü Sadık	: Kılık kıyafeti süslü gezmeyi sever (KK-9).
Teke Bekir	: İnatçıdır (KK-3).
Tilki Osman	: Komşunun kümesinden tavuk çalmış (KK-1).
Yalama Bekir	: Dudağını sürekli yalar (KK-8).

- Zıpçık Celal : Yerde duramaz, çok hareketlidir (KK-4).
 Zırlı Yusuf : Kaba saba biridir (KK-2).
 Zort Hasan : Laf taşır (KK-4).

Geleneksel yaşamda kişi toplum içinde daha çok hâl ve hareketleriyle, tavır ve davranışlarıyla yer bulur. Dolayısıyla kişinin kibar ya da kaba oluşu, inatçı, uysal, doğru sözlü oluşu ya da yalanı huy edinişi içinde yaşadığı toplumun belleğinde yer edinir ve kişi artık bu yönleriyle kimlik kazanır. Dolayısıyla ona verilecek lakapta davranışsal özellikler önemli bir etken olur. Elde edilen lakaplarda genellikle olumsuz davranışların (yalan söyleme, kaba olma, sefil görünme, kolay küsme, sinirli ve hırçın olma gibi) lakap konusu olduğu olumlu davranışların (kibarlık, çalışkanlık, titizlik gibi) nispeten daha az kullanıldığı görülmektedir. Üstelik teorik olarak olumlu kabul edilecek bu davranışlara verilen lakaplar incelendiğinde alaycı bir söylem de dikkatlerden kaçmamaktadır. Örneğin titiz ve düzenli olmak görünüşte gayet olumlu bir davranışken bu yönde erkeklere takılan lakaplar incelendiğinde işin aslının pek de öyle olmadığı görülür. “Gız Duran” kibar görünümünden dolayı kıza benzetilerek verilmiş bir lakaptır. Ya da ev işlerinde eşine yardım eden birine “Gelin Mevlüt” denmesi de aslında o kişilerin yaptıkları davranışların toplum nazarında takdir edilmekten ziyade hicvedildiğini gösterir.

Fiziksel ve davranışsal özelliklere göre verilen erkek lakaplarında dikkat çeken bir unsur da sıklıkla hayvan isimlerine başvurulmuş olmasıdır. Son yıllarda lakaplar konusunda yapılan birçok çalışmada hayvanlara benzetilerek verilen lakaplar ayrı başlık altında değerlendirilmiştir. Ümit Özgür Demirci, *Ardahan’ın Hanak İlçesinde Kullanılan Lakaplar* adlı çalışmasında, Ardahan Hanak’tan 50 başlık altında derlediği lakapların 24. başlığını “Çeşitli Hayvanlara Benzetilen İnsanlara Verilen Lakaplar” olarak sıralamıştır (2014: 7). Şerife Seher Erol Çalışkan, *Türk Folklorunda Lakap Verme Geleneği: Bartın Örneği* çalışmasında Bartın’dan derlediği lakapları 16 başlıkta sıralarken 4. sırada “Çeşitli Fiziksel Özellik veya Davranışından Dolayı Hayvanlara Benzetilerek Verilen Lakaplar” başlığını kullanmıştır (2016: 116). Metin Menekşe de *XIX. Yüzyıl Ortalarında Sosyo Kültürel Bir Ürün Olarak Lakaplar: Birgi Kasabası Örneği* adlı makalesinde “Hayvan İsimli Lakaplar” a yer vermiştir (2016: 825). Son olarak Sevinç Hasbay, yüksek lisans tezi olarak Kars’tan derlediği *Kars’ta Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir İnceleme* adlı çalışmasında 15 başlık altında sıraladığı lakapların üçüncüsünü “Çeşitli Fiziksel Özellik ve Davranışlarından Dolayı Hayvanlara Benzetilmelerine Göre Verilen Lakaplar” olarak sınıflandırmıştır (2019: 57). Verilen örnek çalışmalarda görüldüğü üzere hayvanlara benzetme başlığı altında sıralanan lakaplar, daha çok kişilerin fiziksel ve davranışsal özelliğinden kaynaklanarak oluşturulmuştur. Bu çalışmada fiziksel ve davranışsal özelliklerle ilgili lakaplar ayrı başlıklar altında verilmiş ve hayvan lakapları bu başlıklar içinde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla hayvana benzetilerek verilen lakaplar için ayrı bir başlığa ihtiyaç duyulmamıştır.

1.2.3. Konuşma Özelliklerine Bağlı Olarak Verilen Erkek Lakapları

Bu başlık altında konuşma niteliğine göre hızlı, yavaş, kekeme konuşma ya da boğuk, hırıltılı nefes alma gibi özelliklere göre verilen erkek lakapları sıralanmıştır.

Lakap	Veriliş Nedeni
Dadalı Arif	: Kekemedir (KK-7).
Dokuz Abdilla	: Çocuklara kamyon sürmeyi öğretirken sürekli dokuza tak, dokuza tak dediği için adı böyle kalmış (KK-4).
Guju Memmet	: Konuşurken herkese Guju diye hitap edermiş. (KK-2)
Hadıydıh Haceyem	: Hızlı konuşur (KK-11).
Hımım Tufan	: Burnundan konuşurdu (KK-3).

Hırlak Ali	: Konuşurken tükürük saçar (KK-12).
Kekeç Gazi	: Kekememiş (KK-3).
Lazo Ömer	: Peltek konuşur (KK-9).
Nunuh Halil	: Burnundan konuşur (KK-7).
Teneke Maamıt	: Çok konuştuğundan böyle demişler. (KK-1)
Tısıh Nuru	: Nefes nefese kalır gibi konuşur (KK-3).
Tıstıs Omar	: Nefes alırken tıslarmış (KK-3).

Bu başlıkta yer alan lakaplar da kişinin iyi ya da erdemli yönlerini ön plana çıkarmaktan çok eksik ya da kusurlu bulunan yönlerine odaklanıldığını göstermektedir. Konuşma özelliklerine göre derlenen lakapların hemen hepsi çok konuşmak, hızlı konuşmak, kekemelik, pelteklik, burnundan konuşmak gibi konuşma bozukluklarından dolayı verilmiştir. Derleme esnasında düzgün konuşma özelliğine dair tek bir lakaba bile rastlanmamıştır.

1.2.4. Meslek ve Uğraşıya Bağlı Olarak Verilen Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Arap Eymet	: Arabistan'da yıllarca inşaat ustalığı yapmış (KK-9).
Baytar Ali	: Mandaları hastaymış kendince bir karışım yapıp ilaç niyetine vermiş ama dört camızı öldürmüş. Bu yüzden adı böyle kalmış (KK-1).
Bıllıh Veli	: Bıllıh oyununu iyi oynardı (KK-12).
Cemcem Bakkal (KK-4).	: Ermeniymiş. Bakkallık yaparmış, bir sebepten dolayı sürgün gitmiş (KK-4).
Cenderme Eymet	: Jandarma olarak gittiği askerliği yıllarca uzatmış (KK-1).
Culuhcu Niyazi	: Hindi besleyip satar (KK-5).
Demirci Mısto ettirmekteler (KK-11).	: Demircilik yaparmış. Oğulları da şimdi aynı mesleği devam ettirmekteler (KK-11).
Derici Nuri	: Deri toplar, satar (KK-7).
Dişi Mevlüt	: Kadın işleri yaparmış (KK-4).
Dolma Bekir	: Yastık yün basarmış (KK-3).
Eşşekçi Gülyusuf	: Eşek satarmış (KK-4).
Galiyci Hasan	: Bakır kalaylarmış (KK-9).
Gasnak Haydar	: Kasnakçılık yaparmış (KK-4).
Hademe Bayram	: Okullarda temizlik görevlisi olarak çalışıp emekli olmuş (KK-5).
Hamırcı Fikri	: Fırıncıymış (KK-1).
İnekçi Memmet	: Hayvan tüccarıymış (KK-4).
Katırcı Sülo	: Eskiden köyde katırları olan nadir adamlardanmış (KK-8).
Keşan Eymet	: Annesi Uzunyaylalıymış. Orada aile reisine Keşan derlermiş. Oğlu evlenip aile reisi olunca böyle çağırılmış (KK-10).
Kilci Kadir	: Kil satarmış (KK-1).

- Kirli Şevket : Sıvacılık yaparmış ama kirli çalışmış (KK-3).
- Kosti Yusuf : Her sene patates yetiştirip satar. Patates tarlasına köstebekler çok dadandığı için böyle lakap vermişler (KK-5).
- Nohut Memmet : Nohut yetiştirmiş (KK-4).
- Onbaşı Bekir : Askerde onbaşımış (KK-1).
- Otobüsçü Cafer : Servis şoförlüğü yapar (KK-5).
- Profesör Nuru : Elektronik eşyaları tamir edermiş (KK-10).
- Sarmalı Seyit : Sürekli tütün sarıp satarmış (KK-12).
- Şeyh Ali : İyi dindarmış. Çocuklara Kur'an-ı Kerim okumayı öğretirmiş (KK-9).
- Vızgı Apo : Kamyon şoförüymüş. Kamyonun sesinden bu lakabı vermişler (KK-4).
- Vurgun Tahsin : Esnaflık yaptığı ve fiyatları yüksek tuttuğu için bu ad verilmiş (KK-2).

Bu bölümde derlenen lakapların bir kısmı “Demirci, Katırcı, Derici, Otobüsçü, Galiyci (Kalaycı), Culuhcu, İnekçi” gibi örneklerde olduğu gibi sattığı ürün ya da meslek edindiği uğraşından dolayı kelimenin sonuna -cı, -ci eki getirmek suretiyle verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra uğraşı içinde olduğu işin kişiye direkt olarak yakıştırılmasıyla oluşan lakaplar da vardır. “Bıllıh” diye adlandırılan oyunu oynayan kişiye “Bıllıh Veli” denmesi, patates yetiştiriciliği yapan birine “köstebek” anlamında “Kosti Yusuf” denmesi, nohut yetiştiriciliği yapana “Nohut Memmet” denmesi ve “Kasnakçılık” işiyle uğraşan birine “Kasnakçı” yerine “Kasnak Haydar” denmesi buna örnek olarak verilebilir.

1.2.5. Belli Bir Hikâyeye Bağlı Olarak Verilen Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Cinli Celal	: O kadar sinirliymiş ve etrafına çatarmış ki bir gün ahır tertemiz yapmış. Ahırdan çıkarken de eşeğe kızıyormuş: “Bah ahır yeni temizledim sakın pisleyip batırıyım deme ortalığı.” (KK11).
Culuh Veysel	: Bir keresinde kadının biri ekmek çekerken bu gelmiş. Ekmekleri çabuk çabuk yiyince kadın “Culuh gibi yutuyorsun” demiş. O günden sonra adı bu şekilde kalmış (KK-6).
Çolak Debit	: Balık avlanırken dinamit kullanırmış. Bir gün dinamiti yakmış, tam suya atacakken dinamit elinde patlayıp kolunu parçalamış. Adı o yüzden Çolak kalmış (KK12).
Davşan Durmuş	: Tavşanları avlayıp yemeyi çok severmiş. Hatta yavru tavşanları yakalayıp yermiş (KK12).
Dilki Abdilla	: Bu adam 120 yıl yaşamış. 100 yaşını geçtiği bir vakit bunu Gemerek'ten duymuşlar, demişler ki “Bu kesin Allah dostudur, bunu gidip ziyaret edelim, ondan nasihat alalım.” Abdilla Dayı'nın yanına gelmişler. “Emmi bize nasihat et” demişler. O da “Valla yeğenim yüz yıldan fazla oldu yaşadığım. Tek bildiğim bir delikten 6 dilki çıkarmışlığım vardır.” diyerek gençliğinde yaptığı hırsızlıkları, sahtekarlıkları anlatmaya başlamış. Bu yüzden adı Dilki Abdilla kalmış (KK-11).
Kedi Haşim	: Kuş beslerken kedi, kuşunu yemiş. Kediyi yakalayıp ceviz kabuğunun içine kara sakız doldurup kedinin ayaklarına yapıştırmış. Kedi her yürüdüğünde ayaklarından takunya gibi ses çıkarmış (KK-3).

Kedici Teyfik : Beslediği kuşların yavrularını kediler yemiş. Yakalamış birini üstüne benzin döküp çakmağı çakmış. Kedinin yana yana koşmasını izlemiş (KK-7).

Kulaksız Yakup : Bir gün kavga ederken kulağını bir adamın eline çok fena kaptırmış. Kendini kurtarmak isterken kulağı kavga ettiği adamın elinde kalmış (KK-7).

Kullüm Duran : Etrafına dermiş ki, “Ben öldüğümde beni mezarın en sakin yerine gömün. Benim günahlarım o kadar çok ki öte dünyada hesabım uzun sürer. Diğer ölüleri rahatsız etmeyim.” (KK-5).

Kurtçu Mısa : Köpekleri kurdu boğarken o da kendini kaptırmış kurda saldırmış. Kurdu kuyruğundan öyle bir şiddetle çekmiş ki kuyruk kopmuş (KK-7).

Piç Hasan : Kimliğinde doğum tarihi, anne ve babasının evlilik tarihinden daha önce girilmiş olduğu için bu lakap verilmiştir. (KK-1)

Tetiksiz Recep : Askerde parmağı kırıldığı için tetiğe basamazmış. Bu yüzden adı böyle kalmıştır (KK-3).

Yukarıda verilen lakaplardan bazılarının hikâyelerinin trajik olduğu görülmektedir. Hayvanlara eziyet edenlere verilen lakaplar ve balık avlarken kullandığı dinamitin elinde patlamasıyla kolu parçalanan kişiye takılan lakap bu duruma örnektir. Ancak sahada derleme yaparken bu hikâyeleri aktaran tüm kaynak kişiler, hikâyenin içeriği ister komik ister trajik olaylarla örüntülenmiş olsun, hepsinde de eğlenceli bir durum görmüşler ve gülererek anlatmışlardır. Kuşlarını yediği için kediyi diri diri cezalandıran ve adı “Kedici”ye çıkan bir kişiyi aktaran kaynak kişi, olayda kediyi edilgen bir unsur olarak görmüş ve aslında önceden tanıdığı biri olan hikâyedeki kişinin bazı durumlarda ne kadar sınırlı ve anormal davranışlar sergilediğine odaklanmakla yetinmiştir. Bu yüzden de bir hayvana yapılan olumsuz davranış dışarıdan bir gözle değerlendirmemiştir.

1.2.6. Güncel İsimlerden Yola Çıkılarak Verilen Erkek Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Ciguli Gursel	: Benzerlik sebebiyle verilmiştir (KK-1)
Ecevit Metin	: Gençliğinde Ecevit’e hayran biri olduğu için bu lakabı vermişler (KK-9).
Erol Taş Hacı Rıza	: Benzerlik sebebiyle verilmiştir (KK-3),
Humeyni Sait	: Sakalları Humeyni sakalına benzerdi (KK-7).
İstanbullu Muzfer	: Kısa bir süre İstanbul’a gitmiş ama dönüşte aylarca orayı anlattığı için bu lakabı takmışlar (KK-8).
Şirin Baba Metin	: Çizgi film karakteri şirin baba gibi kısa boylu ve sakallıdır (KK-3).
Tosunpaşa Ziyaettin	: Benzerlik sebebiyle verilmiştir (KK-3).

Bu başlık altında sanatçı, siyasetçi, film yıldızı gibi isimlere benzerlik yoluyla verilen lakaplar sıralanmıştır. Güncel isimlerden yola çıkılarak verilen lakaplar esas olarak yörede lakap takma geleneğinin dinamizmini koruduğunu göstermesi açısından önemlidir. Lakap vermek yüzlerce yıllık bir gelenek olsa da bazı lakapların modern isimlerle donatılması geleneksel olanla güncel olanın harmanlanması olarak dikkat çekmektedir. Bu başlık altında verilen yedi lakabın beş tanesi lakap takılan insanların televizyonda, gazetede görülen ünlü kişilerle fiziksel açıdan benzerlik taşıması nedeniyle verilmiştir.

1.2.7. Maddi Durumuna Bağlı Olarak Verilen Erkek Lakapları

Lakap Veriliş Nedeni

Cip Celal : Köyde ilk dört çeker cip araba onundu (KK-3).

Kral Üsüyün : Altına, ziynete düşkünmüş. Boynunda altın kolye, bileğinde altın künye, parmağında altın yüzükler eksik olmazdı (KK-3).

Osmanbank : Osman Dayı köyün en zengin adamıydı. Uzun yıllar yurt dışında çalışıp oradan emekli olup gelmiş. Başu sıkışan, paraya ihtiyacı olan gidip ondan borç alırdı. O yüzden ona Osmanbank demişler (KK-6).

Lakapların derlendiğı Altınyayla yöresi, kısıtlı ekonomik imkânlarıyla oldukça mütevazı bir yerdir. Yörede sınırlı sayıda maddi şartlara bağılı verilen lakap derlenmiştir. Bu lakapların tamamının zengin insanlara verilmesi, yörenin söz konusu ekonomik kısıtından kaynaklıdır. Çünkü lakaplar kişinin toplum içinde diğere insanlara göre farklılık arz eden bir yönüne işaret eder. Zenginlik de yöre halkı açısından kayda değer bir farklılıktır.

1.2.8. Medeni Hale Göre Verilen Erkek Lakapları

Lakap Veriliş Nedeni

Gâvur Bekir : Yabancı biriyle evlendiğı için demişler (KK-7).

Habip Avni : Bir türlü evlenemeyip bekâr kaldığı için böyle demişler (KK-1).

Issız Bekir : Yalnız yaşadığı, kimi kimsesi olmadığı için ıssız demişler (KK-12).

Piç Hakkı : Çok evlendiğı için böyle demişler (KK-6).

Yaşı gelince evlenme geleneğinin yaygın olduğu yörede evlenmeme ya da sıra dışı evlenme hususları da lakaplara malzeme oluşturmuşlardır. Yörede evlenmeyip yıllarca bekâr yaşayanlara “habip” dendiğı bilgisi kaynak kişilerden edinilmiştir. Bu lakaplar arasında yabancı uyruklu biriyle evlenen kişiye “gâvur” diye lakap takılması da ilginç bir husustur. Bu lakabı aktaran kaynak kişiye “yörede yabancı bir kadınla evlenen erkeğın gâvur olarak mı değerlendirildiğı” sorusu sorulmuş ve köyde yurt dışından biriyle evlenmenin çok yaygın bir durum olmadığı için bu kişiye şaka amaçlı bu lakabın takıldığı ve dinî anlamın kastedilmediğı ifade edilmiştir.

1.2.9. Soy ve Akrabalık İlişisine Göre Verilen Erkek Lakapları

Bu başlık altında herhangi birine akrabalık bağından ya da geldiğı soydan kaynaklı olarak ismini yanında kullanılan lakaplar verilmiştir.

Lakap Veriliş Nedeni

Avşar’ın Topal : Avşar soyundan gelir (KK-10).

Haliloon Bekir : Babası Halil’dir (KK-10).

Hocanın Muzefer : Babası Hoca olarak bilinirmiş. Oğlu da bu şekilde çağrılır (KK-1).

Kel Hacı’nın Kadir : Babası Kel Hacı namıyla bilinir (KK-11).

Kümüil Kaya : Dayısına Kümüil derlerdi. Dayısından dolayı yeğenine de öyle demişler (KK-12).

Paşa’nın Bahattin : Babasına Paşa derlerdi (KK-1).

Bu başlık altında kümelenen lakaplar genellikle babası yörede ismen daha tanınır olan kişilere takıldığı görülür. Ancak Kaya ismindeki bir erkeğee babası ya da baba soyundan değil de anne

soyundan gelen dayısından dolayı “KümüL Kaya” denmesi dikkate değerdir. Kaynak kişiye neden dayıdan dolayı bu ismin yeğenine verildiği sorusu sorulmuş ancak tatmin edici bir cevap alınamamıştır.

1.2.10. Anlamı Tespit Edilemeyen Erkek Lakapları

Cırığ Eymet (KK-1), Cicik Rasim (KK-1), Cindi Dursun (KK-5), Cirbitli Mıstık (KK-8), Curruh Celal (KK-3), Çatal Arif (KK-3), Çörtük İlhan (KK-5), Çöte Eymet (KK-9), Dırrıh Ali (KK-12), Domkaya Mustafa (KK-10), Duzluklu (KK-3), Fezik Süleyman (KK-10), Gaarlıh Omar (KK-3), Gabıtlı Mecit (KK-1), Galıçlı Memmet (KK-3), Galo Arap (KK-8), Gamga Memmet (KK-5), Garnik Apo (KK-8), Gasnah Mustafa (KK-3), Gayış Ali (KK-1), Geneci Durmuş (KK-5), Gobica Kadir (KK-2), Godah Erkan (KK-1), Godek Şaban (KK-3), Gosgos Memmet (KK-1), Gubuş Mevlüt (KK-1), Gurruh Memmet (KK-12), Guşo Rüstem (KK-5), Guzubağ Osman (KK-5), Güvel Ali (KK-8), Hamoon Hacı (KK-5), Hanimin Memmet (KK-5), Hoçurun Hacı (KK-3), Hörlek Hanifi (KK-3), İggılı İhsan (KK-1), İbiş Ali (KK-10), Keto Üsüyün (KK-3), Lara Abdilla (KK-10), Lele Hasan (KK-8), Madak Rasim (KK-8), Mıdık Mustafa (KK-4), Ocu Mustafa (KK-1), Paşa Bekir (KK-4), Patrik Osman (KK-2), Porsuk Ali Rıza (KK-3), Puto Cafar (KK-12), Talba Nuru (KK-1), Tecce İsmail (KK-3), Tıkka Mevlüt (KK-10), Tırıklı Feyzullah (KK-8), Tösük Mustafa (KK-8), Tüm Mevlüt (KK-1), Vago Üsüyün (KK-8), Vart Hacı (KK-1), Vırrıh Hasan (KK-9), Yirik Kadir (KK-1), Zıba Muhittin (KK-8).

1.3. Kadın Lakapları

Çalışma esnasında çok sayıda kadın lakabı da elde edilmiştir. Bu lakapların yarısından fazlası verildiği kişilerin boyunun uzunluğu ya da kısalığı gibi fiziki özellikleriyle, sınırlı olma durumlarına bağlı huy ve tavır özelliklerine göre verilmiştir. Özellikle “deli” lakabının kadınlarda çok sık kullanıldığı ve hemen her köyde “Deli Hatça, Deli Anşa, Deli Fatma” gibi lakapların bulunduğu gözlemlenmiştir. Aynı lakapların elenerek verildiği kadın lakapları şunlardır:

1.3.1. Fiziksel Özelliklerine Göre Verilen Kadın Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Ala Satı	: Bir deri hastalığı olduğu için yüzü ala buladır (KK-3).
Burnu Büzük Ümüs	: Burnu küçüktür (KK-4).
Cicik Mevlüde	: Boyu kısa (KK-7).
Çalık Hatça	: Ayağı topaldır (KK-4).
Dam Hatça	: Boyu uzun (KK-1).
Gara Anşa	: Ten rengi siyahtır (KK-3).
Gerze Safiye	: Yürüyüşü çarpık (KK-7).
Gücük Gız Fatma	: Kısa boyludur (KK-7).
Hoylu Fadime	: Uzun boyludur (KK-7).
Uzun Nafiye	: Uzun boyludur (KK-12).

Çalışmada yer verilen 31 adet kadın lakabının 10 tanesi fiziksel lakaplar başlığı altında sınıflandırılmıştır. Bu 10 lakabının 5’inin kadınların boylarının uzunluk/kısalık özelliğine göre verildiği, kalan 5’inin de yürüyüş, ten rengi gibi özelliklerine göre yakıştırıldığı görülmektedir.

1.3.2. Davranışsal Özelliklerine Göre Verilen Kadın Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Ambar Anşa:	: Çok yer (KK-7).
Cip Döndü	: Hızlı iş görürmüş (KK-1).
Coruh Hatın	: İnatçıymış (KK-10).
Dasdik Hatça	: Kafası gitgelli bir kadındır (KK-3).
Dayak Nafiye	: Elinden bir iş gelmezmiş (KK-3).
Deli Eşe	: Sınırlı biridir (KK-3).
Dilki Bahar	: Gözü açık olarak bilinir (KK-3).
Gasnak Durdu	: Bir iş beceremezmiş (KK-3).
Guzum Anşa	: Çocuklarını sürekli kuzum diye sevdiğinden bu lakabı vermişler (KK-10).
Kemer Anşa	: Gelin gelirken kemer isterim diye attan inmemiş (KK-10).
Kurt Meryem	: Kurt gibi çalışır (KK-7).
Osturuhlu Döndü	: Sürekli gaz çıkarırmış (KK-4).
Tütün Hatça	: Çok tütün sarıp içermiş (KK-1).

Kadın lakapları içinde en çok tespit edilen lakaplar, davranışsal özelliklere göre verilen lakaplardır. Türk toplumunda kadının sosyal ve toplumsal hayatta önemli bir yeri olmasının yanı sıra evin idaresinin de ona ait olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Dursun, 2014: 72) kadının çalışkan, becerikli oluşu ya da elinden bir iş gelmemesi özelliklerinin lakaplara konu olması kaçınılmazdır. Eli çabuk olan ve aynı zamanda çok çalışan bir kadına yüksek motor hacimli “jeep” tarzı araca benzetme yoluyla “Cip Döndü” denmesi, elinden düzgün bir iş çıkmayan başka bir kadının “Dayak Nafiye” diye anılması da bunun göstergesidir.

1.3.3. Diğer Kadın Lakapları

Lakap	Veriliş Nedeni
Baalinin Kızı	: Babası benlinin kızı demektir (KK-7).
Galih Songul	: Evde kalmıştır (KK-1).
Hacıız Miyrem	: Hacıların Hacdan geldikleri gün doğduğu için Hacı Kızı anlamında bu lakabı vermişler (KK-3).
Kurdün Gızı:	: Doğudan gelin gelmiş (KK-12).
Höççük Döne	: (KK-7). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Hüd Emine	: (KK-7). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Kertlez Zekiye	: (KK-7). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.
Nönü Döndü	: (KK-12). Adlandırmanın kaynağı tespit edilememiştir.

Sonuç

Altınyayla ve çevresinde lakap verme geleneğinin araştırıldığı bu çalışmada görülmüştür ki lakap verme geleneği bu bölgede oldukça yaygındır. Eskiden beri yörede yaşayan insanların hemen hepsinin lakabı vardır ve bu lakaplar çoğu zaman kişinin soyadından bile daha bilinir durumdadır. Yörede elde edilen bilgilere göre bir çocuğa, “Kimin torunusun?” diye sorulduğunda “Ahmet M.’nin torunuyum.” cevabı yeterli görülmemiş “Hangi Ahmet’in?” diye sorulmasına karşılık “Öküz Ahmet’in...” cevabı verildikten sonra “Şimdi bildim.” denmiştir (KK-1). Buradan da anlaşılacağı üzere lakapların kişiyi tanımada birinci kıstas olduğu sonucuna varılmıştır.

Lakapların kişinin yüzüne söylenmesinin de pek tercih edilmediği anlaşılmıştır. Sahada yapılan derleme esnasında birçok kaynak kişinin, sıraladığı lakapların muhataplarının kulağına gitmemesi hususunda ricada bulunmuştur. Hatta derleme yapılırken bazı kişilerden “Başınıza iş alırsınız.” şeklinde uyarılara da rastlandığını belirtmekte fayda vardır. Bunun en büyük nedeni özellikle aşağılayıcı ve küçümseyici lakapları, kişinin yüzüne karşı söylemenin saygısızlık olarak nitelendirildiği düşüncesidir.

Lakapları sınıflandırırken kişilere lakap verme geleneğinde başvurulan dinamikleri de görmek mümkün olmuştur. Bu gelenekte kişilerin fiziksel ve davranışsal özelliklerine göre lakap verme durumu birinci sırada yer almaktadır. Bunu sayısal verilerle desteklemek gerekirse sülale, erkek ve kadın lakapları başlığı altında derlenen 491 lakaptan 127 tanesi fiziksel özelliklere göre, 83 tanesi de davranışsal özelliklere göre verilmiştir. Sahada derlenen lakapların neredeyse yarısını fiziksel ve davranışsal özelliklerden dolayı verilen lakaplar oluşturmuştur. Elde edilen birçok lakapta da görüldüğü üzere genellikle hakaretamiz ve kişinin herhangi bir özelliğiyle alay etmeye dayalı lakaplar verilmesi ağırlıklıdır. Kişinin kellik, körlük, topallık, sağır olma durumu, vücudunun herhangi bir yerindeki yara izi kişiye lakap vermede etkili olmuştur. Dolayısıyla olumsuzlayıcı dilin lakap vermede etkin olduğu görülür. Kişiyi öven az sayıdaki lakapta bile üstü kapalı iğneleyici bir dil kullanılmıştır. Çalışkan bir kadına cip ya da kurt denmesi, yüz güzelliğinden dolayı bir erkeğe alışılagelmiş olan yakışıklı ifadesini lakap olarak vermek yerine yüzünün kız gibi güzel olmasına atıf yapılarak “gözel” lakabıyla çağırılmasında hep ikincil yolla da olsa alaycılık sezilmektedir.

Fiziksel ve davranışsal özelliklere göre verilen lakaplar içinde hayvan isimlerinden yararlanarak kullanılan lakaplar da vardır. Fiziksel ve davranışsal özelliklerinden dolayı hayvanlara benzetme suretiyle 20 adet lakap verildiği tespit edilmiştir. Bu lakaplarda kullanılan hayvan isimlerinin, çiftçilerin yaşamlarında önemli yer tutan “öküz, kosti (köstebek), tavşan, serçe, karga, tohlu (bir koyun çeşidi), teke, camız (manda), kedi, tilki” gibi hayvanlardan seçildiği görülmektedir. Tilkinin kurnazlığı, tekenin ve öküzün inatçılığı kişilere davranışsal yönden lakap takılmasını sağlarken, tavşanın dişleri ve dudak yapısı, serçenin kafasının küçük olması, karganın uzun burnu da yine fiziksel benzetim yoluyla kişilere lakap olarak aktarılmıştır.

Bu çalışmada yararlanılan kaynak kişilerin tamamı erkeklerden oluşmaktadır. Buna rağmen bu kişiler 31 adet kadın lakabı aktarmışlardır. Bu lakapların üçte birinin derlendiği kaynak kişiye (KK-7) kadınlara ait bu lakapları sadece kadınların kendi arasında mı kullandığı yoksa erkeklerin de kadınlara bu lakapla hitap edip etmedikleri sorusu sorulmuştur. Cevap olarak ismi zikredilen bu kadınların sosyal yönü gelişmiş ve köyde herkes tarafından bilinen kişiler olduğu bilgisi alınmıştır. Kadın kaynak kişiye yer verildiği takdirde çalışmada daha fazla kadın lakabının elde edilebileceği ve kadınların kendi arasında birbirlerine taktıkları isimler konusunda aydınlatıcı bilgilere ulaşılabileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla bununla ilgili ayrı bir araştırma yapılmasının daha yerinde olacağını belirtmekte fayda var.

Bölgede edinilen bir diğer sonuç da tespit edilen lakapların bir kısmının şu an hayatta olmayan insanlara ait olmasıdır. Kaynak kişiler onların lakaplarını da akılda tutmuş ve bir bir sıralamışlardır. Buradan da anlaşıldığı üzere kişileri hatırlamada isimlerin ve cisimlerin yanı sıra lakaplar da önemli bir etkidir. “Yiğit ölür, namı kalır” sözü de buna güzel bir örnektir.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (Cilt I). İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- Athl, S. (2017). “Manisa’nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 41 (1), 101-137.
- Bayat, F. (2019). *Oğuz Kağan Destanı*. Ötüken Yayınları.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Gerçek Yayınevi.
- Boyraz, Ş. (1998). “Bir Yöre Örneğinden Hareketle Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (7). 107-138.
- Çelik, A. (2021). “Kent Belleğinin Yansıma Alanı Olarak Cadde Adları: Sivas Örneği”. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 45 (2), 117-132.
- Demirci, Ü. Ö. (2014). “Ardahan’ın Hanak İlçesinde Kullanılan Lakaplar”. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*. 6/1 (1), 1-12. https://actaturcica.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/01/vi_i_a_10.pdf (Erişim: 11.12.2024).
- Ergin, M. (1969). *Dede Korkut Kitabı*. Milli Eğitim Basımevi.
- Erol Çalışkan, Ş. S. (2016). “Türk Folklorunda Lakap Verme Geleneği: Bartın Örneği”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (3), 103-126.
- Erol Çalışkan, Ş. S. (2022). “Zonguldak Ereğli Bölgesinde Lakap Verme Geleneği”. *Palimpsest Dergisi*. 7(14), 111-123.
- Eyüboğlu, D. C. (2022). “Dede Korkut’taki Basat”. *Akademik Sosyal Araştırmalar*. 6 (20), 123-140.
- Hasbay, S. (2019). *Kars’ta Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, A. (2020). *Türk Kültüründe Lakaplar*. Akçağ Yayınları.
- Menekşe, M. (2016). “XIX. yüzyıl ortalarında Sosyo Kültürel Bir Ürün Olarak Lakaplar: Birgi Kasabası Örneği”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Derneği Dergisi*. 9 (43), 819-842.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yaldızkaya, Ö. F. (2014). “Emirdağ’da Lakaplar Üzerine Bir Araştırma”. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*. 6/1(1), 1-16. https://actaturcica.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/01/vi_i_a_08.pdf (Erişim: 11.12.2024).
- URL-1: “Güncel Türkçe Sözlük”. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 10.12.2024).

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1984 doğumlu, üniversite mezunu, işçi, Sivas. (Görüşme: 11.11.2024).
- KK-2: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1977 doğumlu, ilkokul mezunu, malulen emekli, Sivas. (Görüşme: 06.12.2024).
- KK-3: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1973 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Sivas. (Görüşme: 11.11.2024).
- KK-4: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1976 doğumlu, lise mezunu, köy muhtarı, Sivas. (Görüşme: 11.11.2024).
- KK-5: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1991 doğumlu, lise mezunu, esnaf, Sivas. (Görüşme: 06.12.2024).
- KK-6: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1988 doğumlu, lise mezunu, tamirci, Sivas. (Görüşme: 10.12.2024).
- KK-7: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1997 doğumlu, üniversite mezunu, öğretmen, Sivas. (Görüşme: 01.02.2025).
- KK-8: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1979 doğumlu, ilkokul mezunu, terzi, Sivas. (Görüşme: 14.12.2024).
- KK-9: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1975 doğumlu, ortaokul mezunu, berber, Sivas. (Görüşme: 03.01.2025).
- KK-10: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1978 doğumlu, lise mezunu, tamirci, Sivas. (Görüşme: 03.01.2025).
- KK-11: İsminin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1968 doğumlu, lise mezunu, esnaf, Sivas. (Görüşme: 12.12.2025).

KK-12: İsmnin paylaşılmasını istemeyen kaynak kişi, 1952 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Sivas. (Görüşme: 10.01.2025).